

Asia: VN/26860/2023

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Tuomioistuimen määräämä pääsykielto

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta (ns. yrityslähestymiskiello). Ehdotuksen mukaan pääsykielto voitaisiin määrätä aikaisemman häiriökäyttäytymisen perusteella rikosten sekä muun vakavan ja toistuvan häirinnän torjumiseksi. Kielto voitaisiin määrätä myymälään, johon yleisöllä on vapaa pääsy kuitenkin siten, että apteekit rajattaisiin kiellon soveltamisalan ulkopuolelle. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi muun muassa rikoslakia säätämällä uusi rangaistussäännös tuomioistuimen määräämän pääsykiellon rikkomisesta sekä täsmentämällä julkisrauhan rikkomista koskevaa rangaistussäännöstä.

Esityksen tavoitteena on parantaa yritys- ja työturvallisuutta. Hovioikeus pitää tavoitetta yleisesti kannatettavana ja toteaa, ettei kenenkään tulisi joutua rikoksen tai muun vakavan häirinnän kohteeksi työpaikallaan tai muutoin. Ehdotetut uudet säännökset koskevat kuitenkin ainoastaan kaupan toimialan myymälöitä. Esityksessä ei ole perusteltu sitä, miksi ehdotettu uusi sääntely on tarpeen ainoastaan kaupan alalla muutoin kuin toteamalla varsin yleisellä tasolla, että häiriökäyttäytymistä esiintyy tyypillisimmin juuri kaupan toimialan myymälöissä. Hovioikeus ei pidä perusteltuna säätää uutta viranomaisten toimintaan vaikuttavaa lainsäädäntöä ainoastaan yksittäisen palvelusektorin tarpeita silmällä pitäen. Hovioikeus lisäksi toteaa, että käytännön kokemusten perusteella myös muilla toimialoilla, kuten esimerkiksi ravintoloissa, tapahtuu vähintään yhtä paljon rikoksia tai muuta vakavaa häirintää.

Esityksessä on selvitetty kauppaliikkeissä tehtyjen muun muassa henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten määriä. Esityksessä on tuotu esiin, ettei rikollisuus vaikuta jakautuvan tasaisesti ja että epäselväksi on jäänyt, johtuvatko nämä erot toimipaikkojen erilaisista toimintatavoista ja aktiivisuudesta rikoksista ilmoittamisesta. Hovioikeus viittaa esityksessäkin useassa kohdin esiin tuotuun, jonka mukaan liikkeenharjoittajalla on nykyisin oikeus ilman syrjivää perustetta kieltää toisen henkilön pääsy liiketilaan tai pyytää tätä poistumaan (ns. porttikielto). Kiellon rikkominen voi esityksen mukaan tulla jo nykyisin arvioitavaksi julkisrauhan rikkomista koskevan

rangaistussäännöksen perusteella (rikoslaki 24 luku 3 §). Esityksen mukaan säädettävä pääsykielto täydentäisi tätä muuta liikkeenharjoittajalla olevaa keinovalikoimaa.

Hovioikeus toteaa, ettei esityksessä ole millään tavalla käyty läpi sitä, missä laajuudessa liikkeenharjoittajat ovat nykyisin määränneet niin sanottuja porttikieltoja ja miksi nykyistä keinovalikoimaa ei ole pidettävä riittävänä rikosten ja häiriökäyttäytymisen torjumiseksi. Oletettavasti porttikieltoja määrätään hyvin harvoin ottaen huomioon, että julkisrauhan rikkomista koskeva soveltamiskäytäntö tuomioistuimissa on tältä osin jäänyt varsin vähäiseksi, ellei olemattomaksi. Porttikiellon lisäksi yksittäisellä työntekijällä on mahdollisuus hakea lähestymiskieltoa, joka on mahdollista määrätä myös laajennettuna koskemaan esimerkiksi työntekijän työpaikkaa. Jatkovalmistelussa tulisivat selvittää tarkemmin, millä perusteella liikkeenharjoittajilla jo nykyisin oleva mahdollisuus määrätä porttikielto tehostettuna rangaistusuhalla sekä mahdollisuus hakea lähestymiskieltoa, ei ole riittävä keino esityksessä esiin tuotujen ongelmien ratkaisemiseksi. Ottaen huomioon nykyisin käytettävissä olevat keinot uuden lain säätämistä ei ole pidettävä perusteltuna.

Hovioikeus kannattaa sitä, ettei ehdotetulla uudella sääntelyllä puututtaisi pelkästään näpistys- tai muuhun vähäiseen omaisuusrikollisuuteen. Hovioikeus kannattaa lisäksi pääsykiellon hakemista koskevan asian säätämistä maksulliseksi.

Esityksen vaikutuksista

Pääsykiellon määrääminen olisi ehdotuksen mukaisesti tuomioistuimen tehtävä. Kysymys olisi tuomioistuinten käsiteltäväksi tulevasta uudesta asiaryhmästä. Esityksessä on todettu, että ehdotukset lisäävät vähäisessä määrin esimerkiksi tuomioistuinten työtä ja etteivät muutokset edellytä määrärahamuutoksia. Viimeksi mainittua on perusteltu sillä, että kustannukset jakautuvat useammalle viranomaiselle, joten yksittäiselle viranomaiselle aiheutuvat kustannukset ovat verrattain pienet. Esityksessä on arvioitu, että pääsykielto määrättäisiin alle 100 henkilölle vuodessa ja että rikkomisasioiden määrä olisi arvion mukaan noin 50 vuodessa.

Hovioikeus toteaa, että kuten esityksessä on todettu, merkittävimmät vaikutukset aiheutuisivat tuomioistuimille. Pääsykieltoasiat käsiteltäisiin tuomioistuimessa pääkäsittelyssä. Tuomarityön lisäksi asian käsittely vaatii kansliahenkilökunnan toimenpiteitä sekä hakemuksen ja tuomion tiedoksiantoon liittyvin osin haastemiesten toimenpiteitä. Hovioikeus toteaa, että toisin kuin esityksessä on todettu, ehdotukset lisäävät tuomioistuinten työtä enemmän kuin ainoastaan vähäisissä määrin. Oletettavaa lisäksi on, että käräjäoikeuksien tuomioista valitetaan useissa tapauksissa hovioikeuksiin, joissa asiat käsitellään kolmen tuomarin kokoonpanossa. Tältä osin hovioikeus huomauttaa, ettei esityksen vaikutuksia koskevassa arviossa ole lainkaan otettu huomioon muutoksenhakua.

Hovioikeus toteaa, että kuten esityksessä on todettu, häiriöt keskittyvät suuriin kaupunkeihin ja niiden keskusta-alueille. Pääkaupunkiseudun käräjäoikeudet ovat jo nykyisin hyvin ruuhkaisia ja käsittelyajat pidempiä kuin muualla. Selvänä on pidettävä, että pääsykieltoja tullaan hakemaan eniten Helsingin hovioikeuspiirin alueella. Tuomioistuimille on lisäksi viime vuosien aikana säädetty useita uusia tehtäviä ilman vastaavien resurssien turvaamista. Lainmuutosten tekeminen edellyttää, että tuomioistuimille annetaan tarvittavat resurssit.

Tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annettu laki

Ehdotetun 6 §:n 4 momentin mukaan pääsykieltoa koskeva asia on käsiteltävä asian edellyttämällä joutuisuudella. Perusteluista ilmenee, että vastaavalla tavoin on säädetty muun muassa yksityishenkilön velkajärjestelystä koskevassa laissa ja konkurssilaissa. Hovioikeus sinänsä kannattaa sitä, ettei esityksessä ole ehdotettu pääsykieltoasioiden käsittelyä kiireellisenä ja että tuomioistuimille on jätetty harkintavaltaa sen osalta, kuinka nopeasti yksittäinen asia tulee käsitellä. Hovioikeus kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että kiireellisesti tuomioistuimessa käsiteltävien asioiden määrä on viime aikoina lisääntynyt, millä on vaikutusta muiden asioiden käsittelyyn. Ottaen vielä huomioon edellä mainitut liikkeenharjoittajan käytössä olevat muut keinot häiriökäyttäytymisen estämiseksi hovioikeus ei kannata ehdotettua säännöstä.

Muutoin ehdotetun 6 §:n osalta hovioikeus toteaa, että ehdotuksen 1 momentin mukaan hakemuksesta on ilmentävä muun muassa selvitys, johon hakija vetoaa. Perusteluissa on todettu, että hakemukseen tulisi liittää muun muassa todistajien kertomukset. Jossain määrin epäselväksi jää, mitä tällä viittauksella on tarkoitettu. Tältä osin hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että pääsykieltoasiat käsitellään välittömässä pääkäsittelyssä, jossa todistelu otetaan kaikilta osin vastaan. Selvää lienee, että myös pääsykieltoasioissa noudatetaan säännöstä, jonka mukaan tuomioistuimessa ei saa käyttää todisteena kirjallista yksityisluonteista kertomusta, joka on annettu vireillä olevan tai alkavan oikeudenkäynnin varalta muutoin kuin laissa tarkemmin säädetyissä tilanteissa (oikeudenkäymiskaari 17 luku 24 §).

Perusteluissa on asianmukaisesti todettu, että tuomioistuimelle tulisi ilmoittaa todistajan tai muun kuultavan yhteystiedot. Hovioikeus katsoo, että vastaavasti hakijan tulisi ilmoittaa tuomioistuimelle myös henkilön, jota vastaan pääsykieltoa haetaan, tavoittamiseksi tarvittavat yhteystiedot. Tätä on hakemuksen ja istuntokutsun tiedoksiantamiseksi pidettävä tärkeänä. Ehdotettua 6 §:n 1 momenttia tulisi tältä osin täsmentää.

Hovioikeus katsoo, että ehdotettua 9 §:ää tulisi täsmentää tuomiota koskevan ilmoituksen tiedoksiannon osalta lähestymiskiellosta annetun lain 9 §:n 2 momenttia vastaavasti. Tiedoksiannosta säätäminen on tärkeää ottaen huomioon, että kiellon rikkominen on säädetty rangaistavaksi.

Asian käsittelystä aiheutuvia kustannuksia koskeva ehdotettu 11 § vastaa sisällöltään lähestymiskiellosta annetun lain 14 §:ää. Lähestymiskiellosta koskevassa asiassa hakijana on yksityishenkilö, kun taas pääsykieltoa koskevassa asiassa hakijana on yritys, joka ainakin lähtökohtaisesti on taloudellisesti paremmassa asemassa kuin yksityishenkilö. Hovioikeus ehdottaa, että ehdotettuun lakiin lisättäisiin säännös hakijan velvollisuudesta korvata vastapuolen kohtuulliset oikeudenkäyntikulut siinä tilanteessa, jos pääsykieltoa koskeva hakemus hylätään.

Paikan haltijan antama pääsykielto ja julkisrauhan rikkominen

-

Toimivaltuudet pääsykieltojen valvomiseksi

-

Henkilötietojen käsittely

-

Muut mahdolliset huomiot esitysluonnoksesta

-

Lausunnon on valmistellut hovioikeudenneuvos Sanna Mikkola.

Hovioikeuden presidentti Asko Välimaa.

